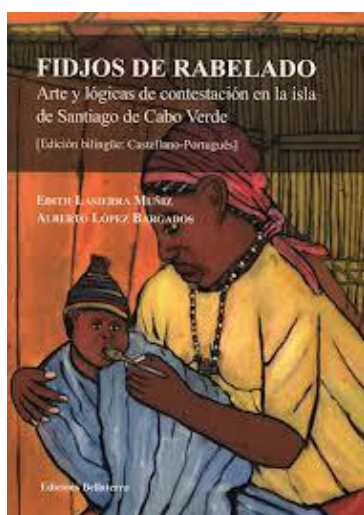

Lasierra Muñiz, Edith; López Bargados, Alberto (2012)
Fidjos de rabelado. Arte y lógicas de contestación en la isla de Santiago de Cabo Verde, Barcelona: Edicions Bellaterra, 143 p. [edició bilingüe: castellà-portuguès] ISBN: 972-84-7290-594-8.

Mònica Martínez Mauri

Universitat de Barcelona

Fidjos de Rabelado és el primer treball conjunt de l'Edith Lasierra, fotògrafa i doctoranda de la Universitat de Barcelona i l'Alberto López, antropòleg de la mateixa universitat. En aquest llibre aborden la història dels rabelados, descendents d'esclaus residents a l'interior de l'illa de Santiago (Cap Verd), que durant el segle XX van ser exclosos i marginats en el procés de modernització de l'Estat. Lasierra i López expliquen com, paradoxalment, a partir de la dècada dels 1990, els rabelados enlloc de desaparèixer passen a patrimonialitzar la seva diferència tot comercialitzant obres d'art inspirades en la seva tradició. Aquest procés contraintuïtiu es produeix al mateix temps que entren en joc les polítiques de reconeixement i el multiculturalisme.

El volum bilingüe –escrit en portuguès i castellà– està dividit en quatre capítols i inclou un valuós annex amb mapes, fotografies i il·lustracions d'obres pictòriques. En els dos primers capítols es presenten les poblacions de les illes de Cap Verd des d'una perspectiva històrica i processual. Els autors analitzen críticament les classificacions racials com a categories socials fluïdes tot assenyalant les contradiccions dels discursos sobre la *criaulidade* en relació a la identitat dels badius. Lasierra y López també repassen la història de les pràctiques i creences religioses d'aquestes poblacions. Una història marcada per diferents maneres d'entendre la litúrgia catòlica i una tensa relació entre la modernitat i els sistemes rituals indígenes.

El tercer capítol titulat “El tiempo de la revelación” està dedicat a la història més recent de les comunitats rabeladas. Gràcies a aquest relat històric entenem perquè es van aïllar i replegar sobre sí mateixes impugnant el model d'aculturació forçosa i adoptant una concepció nativista del món. Durant la segona meitat del segle XX els rabelados, després de ser víctimes d'una política de repressió i deportacions, s'organitzen en aldees, reconeixen *chefes*, imposen una dieta estricta que prohibeix el consum de productes externs, reivindiquen un calendari festiu propi, celebren el *dia di sete*, el

crístao, les *ladainhas*, *vespras* i *leitura* els dissabtes i diumenges, instauren formes de solidaritat laboral (*juntamao*) pròpies i formes matrimonials (*traí di casa*) alternatives. Totes aquestes pràctiques obeeixen a una lògica de resistència envers el sistema colonial.

En el darrer capítol l'art dels rabelados de la comunitat d'Espinho Branco, així com la seva comercialització, es converteix en objecte d'estudi. És en aquest apartat on trobem una excel·lent articulació entre l'aproximació antropològica i l'estudi de l'art. Els autors es serveixen de l'obra i el testimoni de cinc pintors –Kanhobai, Sabino, Fico, Neyá i Tchétcho– i una pintora –Josefa– per reflexionar sobre les trajectòries vitals de les noves generacions de rabelados, fills/es i nets/es dels que van patir la repressió dels anys 1960. Unes noves generacions que viuen entre dos móns distints i que retraten una realitat marcada pels diàlegs entre aquests universos diferenciats.

Lasierra y López en el seu anàlisi de la nova tradició plàstica de la comunitat d'Espinho Branco tenen en compte els agents mediadors que faciliten l'emergència del grup de pintors que constitueixen els subjectes d'estudi del seu treball. En aquest sentit, comenten la importància que va tenir l'arribada, el 1997, de l'artista Maria Isabel Alves –Misá– a la comunitat per estimular el procés de creació d'una nova representació pictòrica amb la formació d'un grup de joves pintors. No cal tampoc oblidar que aquest procés va ser possible gràcies a la col·laboració d'agències de cooperació al desenvolupament.

En un context marcat pel relleu en el lideratge de la comunitat i la transformació de les relacions amb la societat nacional, el grup d'artistes que va formar Misá va aconseguir un gran èxit: el 2007 va ser escollit per representar Cap Verd a la fira d'art contemporani de Madrid. D'aquesta manera aquests *fidjos de rebelados* esdevenen els guardians d'una forma de sociabilitat que està en procés de desaparició, però que es objectivada en forma de tradició, és a dir, reduïda a una sèrie de trets repertoriables que poden ser valorats en el mercat dels béns culturals. Aquesta situació porta als autors d'aquest volum a considerar que el *fidjo de rabelado* és conscient que és rabelado per descendència, no per mantenir un estil de vida rabelado. En lloc de viure la seva cultura, converteix un conjunt de pràctiques culturals en emblemes que mostra per marcar la seva diferència.

Per concloure, assenyalar que una de les grans virtuts d'aquest treball és que la conversió de la identitat rabelada en una font d'ingressos es analitzada en els termes plantejats pels Comaroff en seu llibre *Etnicidad S.A.* (2011). Lasierra y López ens mostren una tradició inventada que no pot desvincular-se de la realitat social i política de les comunitats rabeladas. Però una realitat que també està condicionada per la recreació de la cultura que promou la relació dialèctica entre mediadors, turistes, agents polítics i els mateixos joves rabelados.

En definitiva, tan sols ens queda desitjar que aquest no sigui el darrer treball conjunt de Lasierra i López. El diàleg entre la fotografia, l'art i l'antropologia que han aconseguit promoure en aquest volum és digne d'admirar per la seva qualitat estètica i és molt oportú per qüestionar la reificació de les identitats culturals.

Referències citades

COMAROFF, J. L. i COMAROFF, J. (2011) *Etnicidad S.A.*, Buenos Aires/Madrid: Katz editores. [Traducció al castellà de l'original en anglès: (2009) *Ethnicity, Inc.*, Chicago: The University of Chicago].